

Egri Cakó-tető kaptárkövei természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Heves megye

Település: Eger

Eger 0384 h helyrajzi számú ingatlanból 117212,521 m², azaz 11,721 ha a

755332,625	287178,063
755361,438	286568,906
755169,313	286566,813
755130,750	286858,906
755160,188	286952,625
755157,313	287160,688

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **természeti emlék**

Védett terület neve: **Egri Cakó-tető kaptárkövei természeti emlék**

Törzskönyvi száma: -

Védetté nyilvánító jogszabály: -

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzeti park-igazgatóság: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkövek környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

Ingtalan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Eger	0384 h *	35,0336	erdő	Magyar Állam	Egererdő Zrt.

* - a terület által csak részben érintett ingatlan

Élettelen természeti értékek

Cakó-tetőn (H.2.a) a déli nagy sziklafal az I. sziklavonulat, amelynek aljában 20 db fülke sorakozik. (Mihály Péter 1976-os topográfiajában csak 18 szerepel, azóta két újabb, addig a szikla talajszint alatti felületén rejtőző fülke vált ismertté.) A fülkék átlagos nyílásszélessége alul 28 cm, nyílásmagassága 62,5 cm, mélysége - az eredeti, nem megkopott fülkék esetében - 18-20 cm. Érdekessége a fülkéknek, hogy a hátlapjuk szélessége néhány centivel szinte minden esetben nagyobb, mint a külső peremé. Az 5. számú fülkének a hátlapmagassága is nagyobb, mint a nyílásáé, a boltozata nem lejt befelé, hanem emelkedik. Ennél a fülkénél furatok, lyukak is láthatók a keret mentén, ami a nyílás felső peremén duplán van kialakítva. Jó épségben maradt meg a 3. számú fülke is, körbe kerettel, a fedlap rögzítését szolgáló závarzat furataival. A 2. számú fülke egyike a néhány csúcsíves kiképzésű, gótikus vakablaknak. Egy ehhez hasonló, csúcsíves boltozatú fülke látható a II. sziklán is. A kappadókiai tufatornyokat idéző, a hegyoldalból ujjként meredező, hármass csúcsú kaptárkövön 4 fülke van. A III. szikla egy kicsiny kötömb, amelyen egy fülke található.

A IV. sziklavonulat az elsőhöz hasonlóan kúpokkal, hasadékokkal tagolt impozáns sziklafal, melyen 11 fülkét találunk. A 10. számú megközelíthetetlen helyen, egy a vonulattól hasadékkal elkülönülő sziklatorony tetején látható, a többség azonban a talajszinthez közel lett kifaragva. Legnagyobbak a 8. és 9. számú fülkék: magasságuk 86 és 82 cm, nyílásszélességük alul 33 és 30 cm, felül 26 és 20 cm, alpmélységük 20 cm, a boltozatnál 10 és 20 cm ez az érték (ezek eredeti méretek, hiszen nem lekopott, keretes fülkékről van szó).

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóravidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

A kaptárkövek közvetlen környezetében enyhén mészkerülő kopárokat találunk. A pionír felszíneken jelentős állománya (közel 2500 tő) él a védett magyar kőhúrnak (*Minuartia frutescens*). Ehhez az extrém száraz élőhelyen él továbbá a védett bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*) is. A talaj záródásával már megjelennek kisebb cserjék illetve görbült

törzsű kisebb fák is, pl. nyír (*Betula pendula*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), berkenyefajok (*Sorbus aria*, *S. thaiszi*, *S. danubialis*) – utóbbiak mind jogszabály szerint védettek. A savanyú talajt jól indikálja a selymes rekettye (*Genista pilosa*) tömeges előfordulása, illetve mézskerülő páfrányok, pl. kövi fodorka (*Asplenium septentrionale*) és édesgyökerű páfrány (*Polypodium vulgare*) együttes megjelenése. A táji környezetben fiatalokú cseres-tölgyeseket (*Quercetum petrae-cerris*) találunk.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagyábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskönek, Kecskének, Ablakoskönek, Királyszékének, Kósárkánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalába vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknel még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laktak a méhek." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba,

vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A tervezési terület sziklás, kopáros terület, aminek környezetében erdőgazdálkodási terület található.

Gazdálkodási jellemzők

A kaptárköveket magába foglaló területen jelenleg erdőgazdálkodás folyik. A tervezési terület nyugati határában vezető földút túloldalán kisebb mezőgazdasági terület (gyep) található.